

Svend Gissel (udg.): Sjællands stifts landebog 1567. (Rosenkilde og Bagger, 1956). 260 s.

Den meget centrale kilde – landebogen fra 1567, navnlig kendt gennem J. A. Fridericias og Svend Aakjærs studier – er hermed i mønsterværdig form udgivet af bibliotekar Svend Gissel for »Udvalget for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie«. Landebogens optegnelser – det viser de lige nævnte studier – er værdifulde i mange henseender, ikke blot for egnshistoriske undersøgelser, men også når det gælder almene samfundsforhold. Udgaven viser, at landebogens materiale endnu ikke nær er udtømt, og det må derfor stærkt påskønnes, at udgiveren på så udmærket måde har lettet det videre arbejde med denne kilde gennem omfattende noter og ikke mindst ved meget vejledende registre.

Vagn Dybdahl.

Alfred Kaae: Ulfborg, sogn og saga. II. (Kaaes Forlag, Kronhede-Ulfborg, 1956). 256 s.

Første bind af lærer Kaaes Ulfborg-historie (anmeldt i Jyske Samlinger Ny række, II bind, 3. hæfte) var en farverig, utraditionel bog, der momentvis næsten boblede over af forfatterens glæde ved stoffet. Andet bind følger i højere grad lokalhistoriens sædvanlige baner – således som de hidtil har formet sig. Det er et spørgsmål, hvorvidt man på disse områder skal vedblive med at dække emnerne totalt i den fortællende tekst, om ikke det var muligt og mere formålstjenligt for den lokalhistoriske skildrings almene værdi at lade en hel del f. eks. personal- og slægtshistoriske oplysninger indgå i et særligt leksikalsk afsnit. Når Kaaes bog måske i mindre grad er tyngt af disse detaljer – og personnavnestoffet er enormt – skyldes det stadig hans stilistiske særpræg: den fortrolige tone og evnen

til midt i opremsningen at lade en god historie lyse op.

Bogen gennemgår sognets herregårde, dets gårde og byer, kirker og præster, degne og skolevæsen samt sognestyret. Sidst og ikke mindst vigtigt bringer den en lille skildring af stationsbyen Ulfborg, der har morsomme enkeltheder, men desværre er blevet lidt for megen kiggen ind ad egne vindever. Sognet og byen kan dog være vel tjent med Kaaes arbejde, præget som det er af sin forfatters dybe interesse og samlerflid. Stillet over for den alene må såvel kritik af enkeltheder som mere indgående principielle betragtninger, særlig hvad angår behandlingen af stationsbyen, forstumme.

Finn H. Lauridsen.

Gunnar Sandfeld: Nye Tider. Struer bliver købstad. (Christensens Bogforlag, Struer 1957). 400 s.

Lektor Sandfeld i Struer fortsætter på disse fire hundrede sider den Struer-historie, han udgav et første bind af i 1955 under titlen »Fra en helt anden tid«. Både her i tidsskriftet og andre steder i fagpressen blev bogen fremhævet for dens store almene værdi. Det samme må gælde fortsættelsen, der dækker tiden 1900–1920, i visse henseender er den tilmed bedre. Her kan det ikke være stedet at komme ind på detaljespørgsmål, hvor fristende det end kan være, men i stedet må blot henvises til den almindelige vurdering af 1. bind (Ny række, 3. bd., s. 206 f.), og det må endnu en gang understreges, at den, der vil studere eller blot kende dansk samfundshistorie omkring år 1900 simpelthen ikke må gå uden om Sandfelds værk.

Vagn Dybdahl.

Herluf Hegnsvad: Hans Nielsen Smed og hans slægt. Et bidrag til »de stærke jyder«s historie. (1956). 339 sider.

Pastor Herluf Hegnsvad har i flere mindre arbejder beskæftiget sig med

»de stærke jyder«, blandt hvilke han selv kan tælle adskillige af sine forfædre – først og fremmest den bekendte Hans Nielsen Smed i Korning. I den omfangsrige slægtsbog har han sat dem et smukt minde, og for de nulevende medlemmer, der måske i nogen grad er uden fornemmelse for de tanker, der omkring 1800 skabte bevægelsen, har han i et vist omfang skildret både den og livsvilkårene, den skabte for de mennesker, der var med i kampen mod den statsautoriserede kristendom. Bogen er dog først og fremmest en slægtsbog, og dens væld af oplysninger viser det uhyre samlerarbejde, der ligger bag.

Finn H. Lauridsen.

Karen Margrethe Carstens og Aksel H. Nellemann: Kolding studenter 1885–1934. (1957). 314 s.

Kolding var den første danske købstad, der oprettede et kommunalt gymnasium. Byens gamle, lærde skole havde i størsteparten af 19. århundrede haft en meget vanskelig tilværelse – flere gange truet af nedlæggelse og i 1855 virkelig nedlagt. I slutningen af 1870'erne lykkedes det imidlertid en kreds af forældre at interessere bystyret for en genoprettelse på kommunal basis, og 1880 begyndte man igen virksomheden. Nogen god forretning blev skolen ikke i første omgang, og der var i 90'erne tale om for at gøre den rentabel at nedlægge de to øverste klasser. Det undgik man dog ved at give adgang for piger på et tidspunkt, da de var udelukket fra statens lærde skoler.

Allerede i 1912 udkom en samling levnedsskildringer af studenter dimitterede fra Kolding Gymnasium 1885–1909. Denne samling er genoptrykt og å jour ført i den nye bog, og desuden er der udarbejdet biografier for de følgende 25 år. Rent bortset fra den interesse, gamle elever kan have i arbejder af denne art, er de også for

historikeren af betydelig værdi, og i den henseende adskiller denne sig ikke fra tilsvarende stater.

Finn H. Lauridsen.

Erland Møller og Johan Hvidtfeldt (udg.): Kaptajn Hans Bruhns erindringer. (Skrifter, udgivne af Historisk samfund for Sønderjylland, nr. 18, 1957.) 160 s.

Ikke alene har det sønderjyske, historiske samfunds skrifter skiftet ydre, de fremtræder nu smukt udstyrede, men de kommer også i stærkere tal under den energiske ledelses dygtige initiativ. I nogen grad veksler de i planen, snart har de et videre sigte (Gregersens bog om Heldvad eller Svenssons om redaktør Jessen), snart er de mere lokalt betonedede. Selv om kaptajn Bruhns erindringer for hovedpartens vedkommende foregår i Portugal og Sydamerika, hører den dog ubetinget hjemme i den sidste gruppe.

Hans Bruhn var søn af agent Jørgen Bruhn (død 1858), matadoren i Åbenrå under byens glansperiode i 19. århundredes første halvdel, skibsbygger og skibsreder. Hans søn, erindringernes forfatter, blev født i 1813 og døde i 1893, efter at han allerede i mange år havde lagt op som søkaptajn og levet ved Åbenrå optaget af at administrere familiens formue. Erindringerne skildrer slægtens og indgiftede slægters historie, dens jordbesiddelser og faderens liv og gerning samt sønnens egne oplevelser på søen. Hovedparten af de sidste er optaget af hans togter på Sydamerika; disse kan periodevis forekomme lidt trættende og mindre oplysende om tidens søfart, end man skulle vente. I erindringernes første afsnit er der en del af værdi til belysning af mændene bag Åbenrås opblomstring, ligesom en liste over skibe (i alt 36) byggede af faderen og sønnerne med korte beskrivelser af skibenes historie nok kan komme til nytte.

Vagn Dybdahl.